

Natuurtoets Oosterdok

Gemeente Amsterdam

Dienst Ruimtelijke Ordening

Planteam Groen, Ecologie, Stedelijke recreatie en
Water, april 2010

1.1 Inhoud

- 1. Samenvatting**
- 2. Inleiding**
- 3. Doel en vraagstelling**
- 4. Wettelijk kader**
- 5. Inventarisatie**
- 6. Ontheffing, compensatie en mitigatie**
- 7. Conclusies en aanbevelingen**
- 8. Kansen**

Colofon

1. Samenvatting

Voor het plangebied Oosterdok wordt een nieuw bestemmingsplan opgericht. Voor het gehele plangebied en voornamelijk de realisatie van een nieuwe kademuur nabij de parkeerplaats is een natuurtoets uitgevoerd om vast te stellen voor welke soorten er ontheffing moet worden aangevraagd.

De volgende beschermde plantensoorten zijn op de kades waargenomen:

- **Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*)**
- **Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*)**

Figuur 1 Steenbreekvaren (Ceterach officinarum) is een wintergroene varen en bereikt in Nederland de noordgrens van haar areaal.

In Amsterdam zijn kademuren een belangrijke groeiplaats voor de Steenbreekvaren en de Tongvaren en daarmee van nationaal belang voor het voortbestaan van de soorten. Met de voorgenomen ingreep, het realiseren van een nieuwe pier en de hierbij komende nieuwe kademuur zal in potentie het leefgebied voor de Tongvaren en Steenbreekvaren kwalitatief en kwantitatief worden vergroot. De verwachting zal dan ook zijn dat het plangebied Oosterdok na de realisatie van de kademuur een steeds belangrijker en duurzaam kerngebied voor de Steenbreekvaren en andere (bijzondere) soorten muurvarens (planten) wordt.

Schade aan de flora en fauna kan worden voorkomen door de voorgestelde mitigerende maatregelen (zie verder in het rapport) zorgvuldig toe te passen.

Om toe te zien op het vervullen van deze zorgplicht wordt geadviseerd om tijdens de werkzaamheden een natuurmanager in te schakelen.

2. Inleiding

Deze natuurtoets is op verzoek van de Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam uitgevoerd om inhoud te geven aan de door de wet gevraagde zorgvuldigheid bij planvorming en uitvoering.

Het betreffende plangebied Oosterdok is onderdeel van een nieuw bestemmingsplan. In het plangebied wordt gekeken of er soorten voorkomen waarmee rekening gehouden dient te worden vóór en tijdens de herinrichting van het plangebied.

De Flora- en Faunawet die in april 2002 van kracht is geworden vraagt bij iedere ruimtelijke ingreep na te gaan wat de gevolgen zijn voor de natuur op de locatie. Is er sprake van schade aan wettelijk beschermde soorten dan kan het aanvragen van een ontheffing nodig zijn. Daarnaast kent de wet de algemene zorgplicht. Dit houdt in dat bij iedere ruimtelijke ingreep zorgvuldig met de in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving moet worden omgegaan.

3. Doel en vraagstelling

De natuurtoets behelst een inventarisatie van de in het gebied en directe omgeving voorkomende beschermde soorten in relatie tot hun biotoop, analyseert de mogelijke effecten van de uitvoering van het project op hun leefgebied en de directe omgeving, adviseert over het al dan niet aanvragen van een ontheffing op de Flora- en faunawet voor de voorgenomen ingrepen en doet aanbevelingen om de schade aan de natuur ter plaatse zo veel mogelijk te voorkomen of te beperken. Tevens worden kansen voor het plangebied weergegeven.

4. Wettelijk kader

Gebiedsbescherming.

Plangebied Oosterdok maakt geen deel uit van een lokale of Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS), valt niet onder Natuurbeschermingswet en ligt niet in de nabijheid van Vogelrichtlijn- of Habitatrichtlijngebieden.

5.1 Wettelijk kader

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op mogelijke toepasbaarheid van het vigerende natuurbeleid voor plangebied Oosterdok. We hebben het dan vooral over de toepassing van de twee richtlijnen van het Europese natuurbeleid; de Habitat- en de Vogelrichtlijn en relevante relaties met de Flora- en faunawet, welke in 2002 van kracht is geworden. In verband met de Flora- en faunawet wordt aandacht besteed aan de aanwezigheid van de zogenaamde rode lijst soorten. Dit zijn soorten die in Nederland in de gevarenzone verkeren door hun kwetsbaarheid, zeldzaamheid en of achteruitgang in ons land. Uit een eerste analyse bleek, dat het plangebied niet wordt gerekend tot de door het rijk aangewezen Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. Toetsing aan het natuurbeleid vindt in dit rapport derhalve plaats aan de hand van de in de Habitatrichtlijn opgenomen planten- en diersoorten en alle rode lijst soorten.

4.2 Beleidskader

Ecologische Hoofdstructuur: Rijks en Provinciaal beleid

De (P)EHS is een belangrijk middel om de hoofddoelstelling van het natuurbeleid te bereiken: natuur en landschap behouden, versterken en ontwikkelen, als essentiële bijdrage aan een leefbaar Nederland en een duurzame samenleving. De EHS moet er onder meer toe bijdragen dat afspraken over het behoud en het herstel van biodiversiteit worden nagekomen. De Provincie heeft de EHS-opgave verder uitgewerkt. Bij kwantitatieve of kwalitatieve aantasting van de (P)EHS dient volgens in de Nota Ruimte vastgelegde regels gecompenseerd te worden. Het plangebied bevindt zich niet in de EHS.

Hoofdgroenstructuur: gemeentelijk beleid

In het structuurplan van de gemeente Amsterdam worden een aantal groengebieden planologisch beschermd. Functiewijzigingen zijn mogelijk en moeten aan een toetsingscommissie worden voorgelegd. Het plangebied bevindt zich gedeeltelijk in de Hoofdgroenstructuur, hiervoor is een advies aangevraagd bij de Technische Adviescommissie Hoofdgroenstructuur (TAC).

Soorten van de Rode lijsten

Eens per tien jaar worden er Rode lijsten opgesteld (een vorm van beleid). Hierop komen soorten die om verschillende redenen sterk achteruitgaan. Voor het Ministerie van LNV zijn de Rode lijsten mede richtinggevend voor het te voeren natuurbeleid. Het Ministerie stimuleert dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de Rode lijst soorten, en dat zo nodig en zo mogelijk aanvullende soortgerichte maatregelen zullen worden genomen. Bij de soorten in de bijlage is de codering van de Rode lijst opgenomen.

2. Flora- en Faunawet: soortbescherming

Artikel 2 behandelt de algemene, voor iedereen geldende zorgplicht, voor alle in het wild levende dieren, inclusief hun leefomgeving en voor alle planten en hun groeiplaats. Lid 2 stelt dat handelingen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat men de nadelige gevolgen voor de natuur kan weten of vermoeden, voorkomen moeten worden. Voor zover die gevolgen niet voorkomen kunnen worden moeten de effecten van die handelingen worden beperkt of ongedaan gemaakt.

Artikelen 8 tot en met 13 zijn verbodsbepalingen waarin de mogelijk nadelige handelingen worden genoemd. Het betreft zowel evident nadelige handelingen, zoals doden of vernielen van nesten, als indirect nadelige handelingen, zoals aantasting van de leefomstandigheden, verstoring of verontrusting.

Par. 1	<i>Bepalingen betreffende planten op hun groeiplaats</i>
art. 8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse soort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Par. 2	<i>Bepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving</i>
art. 9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
art. 10	Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten.
art. 11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
art. 12	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.
art. 13	Het is verboden planten of producten van planten, of dieren (...) behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort (...) te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren (...) of onder zich te hebben.

Artikel 75 gaat over de mogelijkheden van vrijstelling of ontheffing. Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt in het geval van soorten die zijn opgenomen op bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen.

Voor een ontheffingsaanvraag voor de soorten uit tabel 3 en voor vogels is een uitgebreide toets nodig. Deze bevat de volgende drie criteria:

1. er is geen andere bevredigende oplossing;
2. er is een dwingende reden van groot openbaar belang
3. doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;

Als het gaat om een ontheffingsaanvraag in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling wordt ook getoetst op het criterium:

- de werkzaamheden moeten zodanig uitgevoerd worden dat er sprake is van 'zorgvuldig handelen'.

Ontheffing kan voor een periode van vijf jaar worden aangevraagd.

Aan de ontheffing kunnen voorwaarden worden verbonden die betrekking hebben op mitigerende maatregelen of compensatie.

De AMvB onderscheidt drie beschermingsregimes en niet beschermde soorten. Voor vogels geldt een apart regiem. Globaal is de betekenis als volgt:

Tabel 1	Algemene soorten	Een ontheffingsaanvraag is niet nodig bij bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen
Tabel 2	Overige soorten	Een ontheffingsaanvraag is niet nodig bij bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen, mits er voor de uitgevoerde activiteiten een gedragscode is afgesproken met het Ministerie van LNV
Tabel 3	Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn/Bijlage 1 AMvB	Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling geldt voor soorten in tabel 3 geen vrijstelling. Ook niet op basis van een gedragscode.
	Vogels	De nesten van vogels zijn gedurende het broedseizoen beschermd. Als de werkzaamheden echter buiten het broedseizoen plaatsvinden is er geen ontheffing nodig, voor soorten met 'vaste rust- of verblijfplaatsen', zoals spechten en uilen is het hele jaar een ontheffing nodig
	Niet beschermde soorten	Voor alle soorten geldt de zorgplicht

Bestendig beheer en onderhoud wil zeggen, dat de activiteiten bestaan uit de voortzetting van een praktijk die is gericht op behoud van de bestaande situatie.

De zorgplicht, 'voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, inclusief hun leefomgeving en voor alle planten en hun groeiplaats', blijft wel geldig.

5. Inventarisatie

Voor de natuurtoets is gebruik gemaakt van actuele flora- en faunagegevens uit de Ecologische Atlas van Amsterdam, inventarisatiegegevens van de Werk- en Adviesgroep Muurplanten Noord-Holland en kennis van de locatie. Een veldverkenning vanaf het land heeft plaatsgevonden in week 10 van 2010. Met behulp van deze actuele gegevens en aanwezige biotopen is de conclusie getrokken dat er met de volgende door de Flora- en faunawet beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied rekening dient te worden gehouden:

Broedvogels

De letters in de kolommen betekenen het volgende:

V = Vogelrichtlijnsoort

FF = Flora- en faunawet, tabel 1 (F1), tabel 2 (F2) of tabel 3 (F3) van de AMvB

RL = staat op de Rode Lijst (BE) bedreigde soort (KW) kwetsbare soort (GE) gevoelige soort

ASD = het voorkomen van de soort in en rond Amsterdam: (zzz) uiterst zeldzaam;

(zz) zeer zeldzaam; (z) zeldzaam; (a) algemeen; (aa) zeer algemeen

alleen de beschermde soorten en de soorten van de Rode Lijst zijn in de tabel opgenomen	V & FF	RL	ASD	Oosterdok
Fuut	F2		a	X
Wilde Eend	F2		aa	X
Meerkoet	F2		aa	X

Planten

De letters in de kolommen betekenen het volgende:

FF = Flora- en faunawet, tabel 1 (F1), tabel 2 (F2) of tabel 3 (F3) van de AMvB

RL = staat op de Rode Lijst (BE) bedreigde soort (KW) kwetsbare soort

ASD = het voorkomen van de soort in en rond Amsterdam: (zzz) uiterst zeldzaam;

(zz) zeer zeldzaam; z zeldzaam; a algemeen; aa zeer algemeen

alleen de beschermde soorten en de soorten van de Rode Lijst zijn in de tabel opgenomen	FF	RL	ASD	Oosterdok
Tongvaren	F2		zz	X
Steenbreekvaren	F2		zz	X

Toelichting

De Steenbreekvaren en de Tongvaren groeit op meerdere plekken in Amsterdam en kent een ruime verspreiding in Nederland. Beide varens groeien alleen op de zuidelijk geëxponeerde kademuur van het plangebied.

Naast bovengenoemde soorten is het plangebied ook belangrijk als groeilocatie voor andere soorten muurvarens zoals Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*), Gewone Eikvaren (*Polypodium vulgare*), Brede eikvaren (*Polypodium interjectum*), Mannetjesvaren (*Dryopteris affinis*) en Brede stekelvaren (*Dryopteris dilatata*). Hiervoor geldt een vrijstelling mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van de door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

6. Compenserende en mitigerende maatregelen

Compensatie

Er zal geen leefgebied van beschermde soorten verdwijnen daarom zijn er gezien vanuit de Flora- en faunawet geen compenserende maatregelen nodig. Ondanks dat compensatie niet aan de orde is zal de realisatie van de nieuwe kademuur en de daarbij geadviseerde kalkmortel een kwalitatieve verbetering voor de groeiplaats van muurvarens (-planten) betekenen. Het voortbestaan van een populatie van de door de Flora- en faunawet beschermde soorten wordt door de sloop en de daaraan gekoppelde nieuwbouw van een kademuur, niet bedreigd.

Mitigatie

Vanuit de zorgplicht die de Flora- en faunawet oplegt, moeten de negatieve gevolgen van de uitvoering van de werkzaamheden zoveel mogelijk worden verzacht (mitigerende maatregelen). Hiervoor worden de volgende suggestie gedaan:

Uitvoeren werkzaamheden in relatie tot zoogdieren nvt

Uitvoeren werkzaamheden in relatie tot broedvogels

In de vogelbroedtijd (van 1 maart tot 15 augustus afhankelijk van soort en weersomstandigheden) moet rekening worden gehouden met alle in het gebied broedende vogels en hun rustplaatsen. Voorafgaand aan de werkzaamheden is een veldcontrole noodzakelijk.

Uitvoeren werkzaamheden in relatie tot vissen

De vissen kunnen zich vrij bewegen binnen het slopen gedeelte en kunnen zonder enige belemmering wegvluchten naar het IJ.

Uitvoeren werkzaamheden in relatie tot de muurvarens

De genoemde soorten groeien op de bestaande kademuren. Op de te slopen onderdelen zijn geen beschermde planten aangetroffen. De aanhechting van de nieuwe kademuur op de bestaande kademuren zal met zorg moeten plaatsvinden. Aanbevolen wordt om de werkzaamheden ten behoeve van de aanhechting 'om' de muurvarens heen te organiseren of met andere woorden: de bestaande varenvegetatie te handhaven.

In het geval het niet mogelijk is om de bestaande muurvarens op de koppen te handhaven dan wordt geadviseerd om alleen het 'pakketje' basaltstenen waarin de beschermde Schubvaren groeit tijdelijk te verwijderen en terug te plaatsen (metselen) in de nieuwe situatie. Hiervoor kan de gedragscode worden gehanteerd.

Periode van uitvoering

De herfst is over het algemeen voor de aanwezige diersoorten de minst schadelijke tijd om werkzaamheden uit te voeren. Er broeden geen vogels meer.

Soortgroep	Periode waarin uitvoering mogelijk is
Broedvogels	15 augustus -1 maart
Vissen	niet specifiek aan te geven
Muurvarens	niet specifiek aan te geven

7. Conclusies en aanbevelingen

De uitvoering van de werkzaamheden moet in de juiste tijd van het jaar gebeuren. Gezien de verschillende eisen van de soorten is een zorgvuldige planning vereist. Als dit op juiste wijze wordt gedaan en de gedragscode wordt gehanteerd voor de Steenbreekvaren en de Tongvaren zal de schade tot een minimum worden beperkt. Geadviseerd wordt om de sloopwerkzaamheden tussen 15 augustus en 1 maart uit te voeren. De bouw van de nieuwe kademuur kan gedurende het gehele jaar plaats vinden.

Het plangebied is voor de Tongvaren en de Steenbreekvaren een belangrijke groeilocatie. Zowel de Tongvaren als de Steenbreekvaren is een beschermde soort en opgenomen in tabel 2 van de Flora- en faunawet.

De groeilocatie van beide soorten liggen buiten het werkgebied van de voorgenomen werkzaamheden. De werkzaamheden zijn dan ook niet bedreigend voor de populatie.

De in het plangebied aanwezige varens staan ook op de Rode lijst (tabel 2, zie bijlage A) maar hiervoor geldt een vrijstelling mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

8. Kansen

Kademuren: op de schaduwzijde van de kademuur is het wenselijk dat er, zoals eerder genoemd in het rapport, wordt gewerkt met een kalkmortel. Dit kan worden toegepast op de zuidelijk geëxponeerde kademuren van het plangebied. Tevens zal de kademuur van een rijke vochttoevoer moeten worden voorzien om de ideale groeiomstandigheden te creëren.

Water: het aanbrengen van drijfriet en floatlands biedt een goede optie als verblijfplaats en nestlocatie voor watervogels. Dit is mogelijk op de locaties waar weinig golfslag voorkomt. Zie de onderstaande afbeelding voor een referentiebeeld hiervan.

Floatlands

Colofon

Opdrachtgever: Dienst Ruimtelijke Ordening

Toine van Goethem
Postbus 2758
1000 CT Amsterdam

Opdrachtnemer: Dienst Ruimtelijke Ordening

Stedelijke recreatie en Water

Planteam Groen, Ecologie,

Anneke Blokker
Postbus 2758
1000 CT Amsterdam